

KRONIKA

DOROCZNA SESJA SOCIÉTÉ D'HISTOIRE DU DROIT (1956 r.)

W dniach od 5 do 9 czerwca 1956 r. paryska Société d'Histoire du Droit zorganizowała swój doroczny zjazd naukowy w Strasburgu, zapraszając nań również swych zagranicznych członków. Obok Belgów, Holendrów, Jugosłowian, Szwajcarów i Włochów na zjazd przybyła również delegacja polska w składzie profesorów: Józefa Matuszewskiego z Poznania oraz Wacława Osuchowskiego i Adama Vetulaniego z Krakowa.

Zgodnie z tradycją na Journées silnie byli reprezentowani romanisci zgłaszając sześć referatów, z których szczególnie ożywioną dyskusję wywołał odczyt wiceprezesa Société d'Histoire du Droit, znanego romanisty z Uniwersytetu w Louvain prof. De Vischer pt. *Les origines de l'usucapion et le domaine premier de l'acte non publicien*. Jako pogląd oparty na własnej interpretacji tekstów klasycznych, jakoby obie te instytucje miały pierwotnie zastosowanie przy *res Mancipi* nabyciu drogą prostej tradycji, spotkały się z opozycją uczestników zjazdu, w szczególności ze strony znanego romanisty prof. Levy-Bruhla, dyrektora paryskiego Institut de Droit romain. Wielka ilość zgłoszonych dyskutantów zmusiła organizatorów Journées do przedłużenia dyskusji na dzień następny i do wyłonienia z uczestników zjazdu sekcji romanistycznej, na której wygłoszono resztę romanistycznych odczytów (powierzając jej przewodnictwo prof. W. Osuchowskiemu). Na tejże sekcji miał również swój odczyt prof. Osuchowski o charakterze *actionis civilis* w oparciu o nieopracowane dotąd scholca do Bazylik. Odczyt ten *incerti* również wywołał ożywioną dyskusję, w której między innymi wziął udział holenderski uczony prof. Scheltemy z Groningen, redaktor najnowszego wydania Bazylik.

W jednym z dni sesji obrady toczyły się w Kolmarze, gdzie uwagę poświęcono dziejom prawa i instytucji politycznych w Alzacji. Wygłoszone tu odczyty prof. Dollingera z wydziału filozoficznego Uniwersytetu strasburskiego o związku cesarskich miast Alzacji oraz prof. Livet o formie prawnoustrojowego związania Alzacji z Francją przez powołanie Conseil souverain d'Alsace wyróżniały się interesującym ujęciem.

Uderzająco dużo uwagi poświęcili referenci zarówno Francuzi, Włosi, jak i Szwajcarzy zagadnieniu stosunków chłopskich (prof. Mor z Modeny: *Universitas Vallia — quelques mots sur un type de communauté rurale*; Partsch z Genewy: *La laudatio parentum et le retrait lignager dans le droit du Valais au XIIIe siècle*, i Barni z Mediolanu: *Les rustici dans le Liber consuetudinum Mediolani anni MCCXI*).

Prof. Matuszewski w swym referacie pt. *Le plus ancien coutumier de Pologne* przedstawił stan aktualny swych badań nad Księgą Elbląską. W referacie tym autor położył główny nacisk na pewne zagadnienia historyczno-porównawcze, w szczególności na zanalizowanie przyczyn tego uderzającego zjawiska, że kraje zachodnio-europejskie (Francja, Niemcy) obfitują w spisy prawa zwyczajowego, podczas gdy

w krajach słowiańskich, a przede wszystkim w Polsce, dochodziło jedynie wyjątkowo do ujmowania na piśmie prawa zwyczajowego.

Zainteresowanie zbudzone studiami nad Dekretem Gracjana spowodowało zgłoszenie dwu odczytów ze strony badaczy wyższych ze szkoły prof. Le Bras z Paryża, a mianowicie prof. Instytutu Katolickiego ks. Guizard (*Yves de Chartres et Gratien*) oraz konserwatora Biblioteki Narodowej p. Rambeaud-Buhot (*Le droit romain dans le Décret de Gratien*). Niestety odczyty te nie zostały wygłoszone, co spowodowało, że podpisany nie miał możliwości na plenum zjazdu podzielić się wynikami swych badań, opartymi na polskich rękopisach dzieła Gracjana.

W najbliższym zeszycie *Revue historique de droit français et étranger* czytelnik polski będzie się mógł szczegółowo zaznajomić z całym plonem interesującego zjazdu, który cieszył się wielką popularnością wśród mieszkańców Strasburga. Przejawem tego były między innymi liczne recepcje urządzone dla uczestników zjazdu przez władze polityczne i uniwersyteckie Alzacji, na których delegacja polska była bardzo życzliwie przyjmowana. Zarówno posiedzenia naukowe, jak i recepcje dały możliwość delegacji polskiej nawiązania żywych kontaktów naukowych, które posiadają wszystkie znamiona trwałości. Tak więc zarówno prof. Matuszewski, jak i Osuchowski zaproszeni zostali do umieszczenia swych referatów na łamach paryskiego czasopisma prawno-historycznego.

A. V.

DOROCZNA SESJA SOCIÉTÉ JEAN BODIN W LEJDZIE (w dniach 27 IX — 2 X 1956 r.)

Société Jean Bodin jest międzynarodowym towarzystwem naukowym (głównie belgijsko-,francuskim), którego zadaniem jest prowadzenie badań historyczno-prawnych na tle porównawczym. W tym celu organizuje ono co roku kilkudniowe sesje poświęcone wybranym zagadnieniom; referaty wygłoszone na tych sesjach publikowane są później — po uwzględnieniu wyników dyskusji — w wydawnictwie *Recueils de la Société Jean Bodin*. Dotąd ukazało się osiem tomów tego zbioru; trzy ostatnie noszą wspólny tytuł *La ville* i omawiają instytucje administracyjne i sądowe, organizację ekonomiczną i socjalną oraz prawo prywatne w miastach całego świata i wszystkich epok, od starożytnego Egiptu, Japonii i Wietnamu po współczesną północną Amerykę.

Tegoroczna sesja, która odbyła się w Holandii w Lejdzie, miała za temat obrad stanowisko prawne kobiety. Na zjazd zgłoszonych było 57 uczestników, najwięcej oczywiście z Belgii, Francji i Holandii, ale byli zapowiedziani goście również z Algieru, Czechosłowacji, Jugosławii, Niemiec Zachodnich, Polski, Wielkiej Brytanii, Wietnamu i Włoch. Nie zjawili się co prawda wszyscy, ale mimo to zjazd był liczny, jeśli się weźmie pod uwagę, że miał on charakter nie wielkiego międzynarodowego kongresu, ale zamkniętego zebrania towarzystwa naukowego. Z Polski na zaproszenie Towarzystwa wzięli udział w sesji prof. J. G w i a z d o m o r s k i i doc. St. R o m a n.

¹ Na czele Towarzystwa stoi Comité directeur, którego prezydentem jest J. P i r e n n e, członek Akademii Królewskiej Belgii, wiceprezydentem P. P e t o t, prof. na Wydz. Prawa w Paryżu, sekretarzem generalnym J. G i l i s s e n, prof. na Wolnym Uniwersytecie w Brukseli, a członkami: G. L e p o i n t e, prof. na Wydz. Prawa w Paryżu, R. F e e n s t r a, prof. Uniw. w Lejdzie, oraz A. G o n t h i e r, adwokat przy sądzie apelac. w Brukseli. Siedzibą Sekretariatu Generalnego Towarzystwa jest Bruksela.

Materiał obrad został rozdzielony na cztery dni. Pierwszy dzień (28. 9.) poświęcono referatom z czasów starożytnych, drugi (29. 9.) krajom pozaeuropejskim oraz krajom Europy wschodniej, trzeci (1. 10.) krajom Europy zachodniej do końca XVIII wieku, w czwartym dniu wreszcie (2. 10.) omawiano czasy najnowsze oraz przeprowadzono podsumowanie obrad i wytyczono plany na przyszłość. Razem zostało wygłoszonych około 30 referatów, posiedzenia odbywały się rano i po południu. Referaty musiały być krótkie — przewidziano na nie tylko po ok. 30 minut². Po wygłoszeniu pewnej grupy referatów związanych tematycznie (np. kraje starożytne, kraje średniowiecznej Europy) odbywała się dyskusja.

Pominąwszy tematy egzotyczne wymienię niektóre bardziej interesujące odczyty. I tak J. Pirenne (Bruksela) mówił o stanowisku kobiety w starożytnym Egipcie, A. Aymard (Paryż) o miastach greckich, Cl. Préaux (Bruksela) o świecie hellenistycznym, R. Villers (Paryż) i J. Gaudemet (Paryż) o państwie rzymskim. Stanowisko kobiety w prawie włoskim przedstawił G. Rossi (Bolonia), w prawie niemieckim H. Thieme (Fryburg w Bryzgowii), w prawie francuskim P. Petot (Paryż) i A. Van den Bossche (Bordeaux), w prawie belgijskim J. Gilissen (Bruksela). Wreszcie Europie zachodniej w XIX i XX wieku poświęcili swe wykłady G. Lepointe (Paryż) i J. Hémar d (Lille).

Referaty uczestników polskich obejmowały swym zasięgiem nie tylko Polskę, ale w ogóle Europę wschodnią. Doc. St. Roman mówił na temat *Le statut de la femme dans l'Europe orientale au moyen âge et aux temps modernes* w dniu 29 września w grupie referatów poświęconych krajom pozaeuropejskim i wschodnioeuropejskim. Ze względu na skąpo wyznaczony czas ograniczył się do przedstawienia ewolucji położenia kobiety w prawie polskim, litewskim i ruskim (rosyjskim), poświęcając szczególną uwagę zagadnieniom prawa prywatnego na tle porównawczym. Referat prof. J. Gwiazdomorskiego, wygłoszony został w dniu 2 października. Nosił on tytuł *Le statut de la femme en Europe orientale à l'époque contemporaine* i przedstawiał — ograniczając się również do Rosji, później ZSRR, oraz Polski — rozwój sytuacji prawnej kobiety w XIX i XX wieku, sytuację obecną, oraz w końcu niezmiernie interesujące konkluzje o charakterze społeczno-prawnym, które spotkały się z żywą uwagą zebranych.

Uczestnicy polscy spotkali się w Lejdzie z nader życzliwym przyjęciem. Przewodniczącą Towarzystwa, prof. Pirenne, oraz sekretarz generalny, prof. Gilissen podczas inauguracji sesji wyrazili radość z nawiązania przez Société stosunków z krajami demokracji ludowej. Nawiązywaniu licznych znajomości i kontaktów z uczestnikami zjazdu sprzyjały zorganizowane kilkakrotnie przyjęcia wieczorne oraz całonocna wycieczka autokarami po prowincji Noord-Holland.

Z powodu ogromnej ilości referatów ściśniętych w krótkim stosunkowo czasie nie mogła się rozwinąć na sesji w Lejdzie dyskusja odpowiadająca ważności rozpatrywanych zagadnień. Z tych względów postanowiono następny zjazd Société Jean Bodin, który odbędzie się we wrześniu 1957 roku w Dijon, poświęcić jedynie dyskusjom nad stanowiskiem prawnym kobiety, przedstawionym w wygłoszonych na obecnej sesji referatach, oraz wyciągnięciu wniosków i uogólnień z zebranych materiałów.

S. R.

² Na kilka miesięcy przed sesją organizatorzy rozesłali do uczestników schemat dyspozycji referatu o stanowisku kobiety z prośbą o dostosowanie się doń przez autorów. Główne punkty tego schematu były następujące: 1. Równość czy nierówność płci, 2. Kobieta w prawie publicznym i jej działalność polityczna, 3. Kobieta w prawie prywatnym, zwłaszcza rodzinnym, 4. Kobieta w prawie karnym, 5. Kobieta w procedurze cywilnej i karnej, 6. Kobieta w życiu ekonomicznym i socjalnym.

KONFERENCJA KOMISJI REDAKCYJNEJ WYDAWNICTW ŹRÓDŁOWYCH KOMITETU NAUK PRAWNYCH POLSKIEJ AKADEMII NAUK

W dniach 18, 19 i 20 czerwca 1956 r. odbyła się w Krakowie w lokalu PAN rozszerzona konferencja, w której wzięli udział oprócz członków Komisji także zaproszeni goście z Warszawy, Krakowa, Łodzi i Poznania. Konferencja obradowała nad stanem prac edytorskich Komisji Redakcyjnej Wydawnictw Źródłowych Komitetu Nauk Prawnych PAN.

Pierwsze posiedzenie odbyło się 18 czerwca przed południem. Przewodniczył prof. dr J. Adamus, natomiast prof. dr J. Sawicki wygłosił odczyt *Projekt wydawnictwa pt. Iura Masoviae*.

Autor uzasadnił potrzebę edycji pomników prawa mazowieckiego, wskazując na fakt, iż pomniki te są rozproszone po różnych wydawnictwach, w znacznej części wyczerpanych, wreszcie przestarzałych i niekrytycznych. Ponadto dokonywana kwerenda dostarcza szereg nowych materiałów. Granice chronologiczne wydawnictwa zamykają się w datach 1320—1577, natomiast zasięg terytorialny obejmuje całość Mazowsza tak wschodniego, jak i zachodniego. Pod względem rzeczowym wydawnictwo obejmuje akty normatywne ogólne, tak wewnętrzne pochodzące od władzy centralnej lub lokalnej, jak i międzydzielnicowe lub międzynarodowe. Eliminuje się przywileje jednostkowe, rodowe i miejskie, natomiast uwzględnia się nieliczną grupę aktów, normujących stosunek państwa do kościoła.

Część pierwsza wydawnictwa obejmie akty do r. 1526, uszeregowane w 3 grupach: a) pomniki prawne zawierające głównie prawo sądowe, b) pomniki prawne międzynarodowe i międzydzielnicowe, c) akty dotyczące stosunków z duchowieństwem. Druga część (1526—1577) nie będzie już podzielona na grupy.

Zasady edytorskie części pierwszej opierają się na instrukcji wydawniczej z r. 1925, natomiast w części drugiej zastosowano instrukcję z r. 1953. Zwody prawa mazowieckiego drukować będzie się w całości, niezależnie od tego czy jakiś statut występował już w innym zwodzie czy nie. Tego rodzaju zasada integralności spowoduje czasem powtarzanie pewnych fragmentów, zwłaszcza w części II, lecz uniknie się w ten sposób „szachownicowości“ i odnośników, zniekształcających ogólny układ zwodów. Wydawnictwo otrzyma wykazy chronologiczne, skorowidze oraz mapę. Aktualny stan prac jest poważnie zaawansowany w zakresie pierwszej części (do r. 1526).

W dyskusji zgodzono się z potrzebą wydania pomników prawa mazowieckiego, polemizując jednak z prof. J. Sawickim w zakresie przyjętych założeń edytorskich. W szczególności doc. S. Roman zakwestionował przyjętą zasadę integralności, prowadzącą jego zdaniem do zbyt częstych powtórzeń, których można uniknąć stosując odsyłacze według metody przyjętej przez O. Balzera w wydawnictwie Statutów Kazimierza Wielkiego. W toku dalszej dyskusji większość zabierających głos (prof. W. Hejnosz, prof. W. Sobociński, prof. J. Adamus, prof. A. Wolff, prof. J. Bardach) wypowiedziała się za poważnym ograniczeniem zasady integralności i przesunięciem terminu *a quo* wcześniej, nawet (prof. J. Gerlach) do r. 1138. Podobnie wszyscy dyskutanci opowiedzieli się za drukowaniem pierwszej części wydawnictwa w układzie chronologicznym, z uwagi na to, iż podział rzeczowy ząbebia się, wymagając ponadto osobnych tablic chronologicznych. Zgodzono się natomiast, mimo początkowo pewnych zdań przeciwnych (doc. J. Baszkiewicz), z zasadą drukowania wyłącznie aktów prawnych o charakterze ogólnym.

W swoim podsumowaniu prof. J. Sawicki bronił założeń wydawniczych, uzasadniając konieczność reedycji pomników drukowanych w Kodeksie dyplomatycznym mazowieckim Lubomirskiego oraz polemizował z dyskutantami na temat zasady integralności. Zgodził się natomiast z postulatem przesunięcia terminu *a quo* na lata

wcześniejsze oraz z propozycją likwidacji grup rzeczowych w ramach pierwszej części wydawnictwa.

Drugie posiedzenie odbyło się 18 czerwca w godzinach popołudniowych. Przewodniczył prof. W. Hejnosz, natomiast referat pod tytułem *Polskie prawo górnicze — zagadnienie publikacji źródłowych* wygłosił mgr J. Senkowski.

Referent omówił opłakany stan wydawnictw źródłowych i literatury dotyczącej prawa górniczego i organizacji górnictwa w Polsce. Straty jakie poniosły archiwalia polskie podczas okupacji hitlerowskiej uzasadniają wydanie ocalałych fragmentów w postaci Iura Montanorum lub Compus Iuris Montanici. Pierwszą pracą z tego zakresu jest przygotowywana do druku księga sądu górniczego w Olkuszu z XVI wieku. Termin ukończenia tej pracy przewiduje się na drugą połowę 1957 roku. Wydawnictwo: księgi sądowej opatrzone będzie aneksem w postaci statutu górniczego z końca XV wieku, ponadto opracowuje się skorowidze, wykaz spraw oraz specjalnie dużo trudności nasuwający słowniczek terminów technicznych.

W dyskusji zajęto się kwestią aparatu krytycznego wydawnictwa. Mgr L. Łysiaś kwestionował celowość opracowywania osobno wykazu spraw oraz słowniczka, ponieważ ich rolę powinny odgrywać odpowiednio opracowane indeksy; inni jednak dyskutanci, a w szczególności prof. A. Wolff, prof. J. Sawicki i prof. J. Adamus poparli stanowisko wydawcy. Doc. S. Roman, prof. W. Hejnosz i prof. J. Sawicki poruszyli sprawę trudności, jakie istnieją przy modernizacji nazwisk i nazw. Zgodzono się ze stanowiskiem wydawcy, ażeby w tekście pozostawić brzmienie zgodne z rękopisem, natomiast modernizacji dokonać tylko w indeksach. Wiele miejsca poświęcono również szczegółowym kwestiom techniczno-edytorskim (prof. A. Wolff, mgr L. Łysiaś). Podsumowując dyskusję mgr J. Senkowski przyznał rację niektórym zarzutom dotyczącym nadmiaru znaków graficznych (symboli) w wydawnictwie, oraz stwierdził, iż pomimo pewnych różnic zdań, ogólne założenia edytorskie zyskały aprobatę dyskusji.

Trzecie posiedzenie odbyło się w godzinach przedpołudniowych 19 czerwca. Przewodniczył doc. dr S. Roman, natomiast prof. dr Z. Kaczmarczyk wygłosił odczyt pt. *Wydawnictwo ortyli*.

Prace przygotowawcze nad wydawnictwem, prowadzone już od r. 1952, poszły od razu w kilku kierunkach: gromadzenia rękopisów, poszukiwania zawodów magdeburskich oraz wynajdywania ortyli miast wielkopolskich. Zrezygnowano z wyszukiwania pojedynczych ortyli magdeburskich, gdyż wymagałoby to przeprowadzenia zespolonej kwerendy archiwalnej we wszystkich ośrodkach; poczynione już próby dały słabe wyniki. Odłożono także na dalszy plan opracowanie olbrzymiego zbioru ortyli sądu wyższego prawa niemieckiego na zamku krakowskim. W stadium najbardziej zaawansowanym znajduje się praca nad tomem zawierającym ortyle miast wielkopolskich. Do jej ukończenia, przewidywanego na koniec r. 1957, brakuje jeszcze indeksów oraz zaginionego obecnie zbioru tzw. Kodeksu Poznańskiego, który być może odnajdzie się w Magdeburgu. Wśród zbioru ortyli magdeburskich zwrócono uwagę na ciekawą grupę zawierającą ortyle dotyczące miast małopolskich; występują tam rękopisy w języku niemieckim, łacińskim i polskim, a nawet odnaleziono jeden spisany w języku czeskim. Rękopisy te poważnie różnią się pomiędzy sobą, dlatego też wydawać się je będzie nie paralelnie, lecz w osobnych tomach, przy czym początek tej pracy przewiduje się na r. 1958. Na zakończenie referent omówił kwestie techniczno-edytorskie oraz trudności, na jakie napotyka zespół; do najważniejszych z tych trudności należy konieczność kierowania pracą na odległość, gdyż większość znajduje się w zbiorach krakowskich.

W dyskusji prof. J. Sawicki wspomniał o znanych sobie przekazach zawiera-

jących prawo miejskie oraz omówił możliwości zastosowania techniki mikrofilmowania. Prof. A. Wolff i doc. S. Roman omówili kwestie indeksów i trudności związane z modernizacją. Mgr J. Senkowski zaproponował rozszerzenie pierwszego tomu na Wielkopolskę w szerszym znaczeniu, sygnalizując istnienie pojedynczych orytyli w księgach województwa brzesko-kujawskiego i inowrocławskiego. Zdanie to poparł prof. J. Gerlach.

Podsumowując dyskusję prof. Z. Kaczmarczyk zgodził się z projektem rozszerzenia pierwszego tomu wydawnictwa na Kujawy, natomiast wypowiedział się przeciwko projektowi modernizacji, gdyż zastosowanie jej utrudniłoby studia nad genieżą poszczególnych zbiorów niemieckich, zacierając dialekty i odrębności pisowni.

Czwarte posiedzenie odbyło się w godzinach popołudniowych 19 czerwca. Przewodził prof. dr J. Sawicki, natomiast mgr W. M. Bartel wygłosił opracowany wspólnie z mgrem W. Rostockim referat z prac nad wydawnictwem Aktów Księstwa Warszawskiego.

Materiał objęty wydawnictwem dzieli się na trzy grupy: 1) dekrety królewskie o charakterze ustawodawczym, dekrety indywidualne tworzące prawo w szczególnych wypadkach w braku innych norm oraz dekrety w sprawach o nieustalonym postępowaniu; 2) wybór aktów pochodzących od ministra sekretarza stanu a przekazujących wolę królewską; 3) wybór uchwał Rady Stanu i Rady Ministrów. Wydawnictwo nie obejmuje dekretów drukowanych w Dzienniku Praw.

Referent omówił dalej przebieg dotychczasowych prac oraz planowany układ wydawnictwa, zatrzymując się dłużej nad nieustaloną jeszcze kwestią w jaki sposób oddawać w druk formuły wstępne i końcowe aktów oraz wszelkie czynione na nich notatki kancelaryjne. Wspomniał także o kwestii wykorzystania protokołów Rady Stanu, które opracowuje w osobnym wydawnictwie prof. B. Pawłowski.

W dyskusji poruszono użyteczność wydawnictwa *ad usum scholarum* (prof. J. Gerlach, mgr W. Rostocki, mgr W. M. Bartel) oraz omówiono przedłożone przez wydawców wzory przedruku formuł wstępnych i końcowych poszczególnych aktów, wypowiadając się za skreśleniem wszelkich zbędnych szczegółów, natomiast zalecając zaznaczanie adnotacji dotyczących obiegu kancelaryjnego (Doc. S. Roman, prof. J. Sawicki). Prof. W. Sobociński zaznaczył, iż wydawnictwo tego typu może być tylko wyborem i jako takie nasuwa trudności przy selekcji, gdyż różnica pomiędzy aktami ogólnymi a szczegółowymi bywa często trudna do uchwycenia.

W podsumowaniu mgr W. M. Bartel i mgr W. Rostocki przyznali słuszność uwagom dotyczącym kwestii techniczno-edytorskich oraz omówili przydatność wydawnictwa również dla studiów nad historią gospodarczą. Pierwszy tom, obejmujący lata 1807—1808 zostanie ukończony z końcem roku bieżącego. Tom drugi, obejmujący lata 1808—1810 będzie gotowy w roku 1958, natomiast tom trzeci (1810—1813) przygotuje się w następnych latach.

Piąte i ostatnie posiedzenie, któremu przewodził prof. dr A. Vetulani, odbyło się dnia 20 czerwca w godzinach przedpołudniowych i dzieliło się na dwie części. W części pierwszej doc. S. Roman dokonał sprawozdania ze stanu prac nad przygotowaniem do druku ksiąg sądowych wiejskich, po czym odbyła się dyskusja. W drugiej części posiedzenia odczytano projekt pt. „Zasadnicze założenia Komisji Redakcyjnej Wydawnictw Źródłowych Komitetu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk” i przedyskutowano go.

W swoim sprawozdaniu doc. S. Roman omówił po krótko stan prac nad kilkunastu przygotowywanymi do druku księgami sądowymi, zatrzymując się dłużej nad wydawnictwem „Księgi sądowej Uszwi dla wsi Zawady”. Praca ta została już ukończona i wydawcy otrzymali recenzje prof. A. Wolffa i prof. J. Matuszew-

skiego. Doc. S. Roman streścił odpowiedź na te recenzje. Wydawcy zgodzili się z szeregiem postulatów recenzentów, z których najważniejsze dotyczą drukowania całości jednolitym krojem czcionki, ograniczenia przypisów rzeczowych i poprawiania w tekście oczywistych błędów pisarzy z podaniem w przypisach tekstowych oryginalnego brzmienia rękopisu. Nie zgodzono się jednak z projektem zmiany tytułu wydawnictwa, pozostając przy tytule najbardziej zgodnym z wymową źródła, mianowicie „Księga sądowa Uszwi dla wsi Zawady”. Utrzymano dotychczasowy system znaków graficznych i postanowiono nie zmieniać opracowanych już indeksów, w szczególności indeksu osobowego, zawierającego pełny wykaz nazwisk chłopskich.

W dyskusji prof. W. Hejnosz zaproponował przyjęcie tytułu jaki stosowano uprzednio: „Księga sądowa wsi Uszwi i Zawady”. Prof. Z. Kaczmarczyk wypowiedział się za dalszym sprecyzowaniem w postaci: „Księga sądu uszewskiego dla wsi Zawady” natomiast prof. J. Sawicki uznał, iż tytuł: „Księga sądowa Uszwi dla wsi Zawady” jest wystarczająco precyzyjny i zgodny z treścią źródła. W dalszym ciągu zajęto się kwestią pomieszczenia w indeksie nazwisk chłopskich; prof. W. Hejnosz uznał to za zbyt daleko idące ułatwianie badaczom studiów. Większość dyskutantów zajęła stanowisko zgodne z założeniami wydawców (prof. J. Sawicki, mgr L. Łysia k, prof. Z. Kaczmarczyk), przy czym dyskusja zeszła na tory ogólne obracając się dookoła kwestii roli indeksu w ogóle oraz poszczególnych systemów indeksowania. Zaproponowano również opracowanie wykazu spraw, przy czym mgr J. Senkowski i L. Łysia k podali projekt sporządzenia wykazu spraw w formie tabeli, w której numerom zapisek odpowiadałyby numery spraw. Przeciwni projektowi wypowiedział się prof. J. Adamus, uzasadniając, iż wykaz spraw nie przynosi korzyści przy źródle tego typu; w wypadku jeżeli konkretna sprawa nie skończyła się na jednym roczku, wystarczy odnośnik do dalszej zapiski.

Podsumowując dyskusję prof. dr A. Vetulani stwierdził, iż źródła tego typu winny nosić nazwę ksiąg sądowych wiejskich, a nie ksiąg gromadzkich. W sprawie omawianej księgi najbardziej zgodna ze źródłem byłaby nazwa „Księga prawa uszewskiego dla wsi Zawady” gdyż sami ławnicy tytułowali się „prawem uszewskim”, ale to mogłoby wprowadzić w błąd czytelnika, sugerując odrębność rzeczową prawa uszewskiego. Z tych względów wydawcy pozostaną przy zaproponowanym tytule „Księga sądowa Uszwi dla wsi Zawady”. Na zakończenie prof. A. Vetulani stwierdził, iż sprawa indeksu nazwisk chłopskich została już rozstrzygnięta na poprzedniej konferencji. Dyskusja nad wydawnictwem i jego założeniami rozwinięta będzie żywiej dopiero wówczas, gdy pierwszy tom ukaże się drukiem i wszyscy będą mogli się z nim zapoznać.

W drugiej części posiedzenia doc. S. Roman zapoznał uczestników konferencji z treścią „Zasadniczych założeń wydawniczych Komisji”, których autorem jest prof. A. Vetulani.

W projekcie „Zasadniczych założeń” prof. Vetulani podkreślił, iż główny nacisk należy położyć na publikację tekstów rękopiśmiennych lub niedostępnych tekstów bibliotecznych, z poważnym ograniczeniem lub nawet wykluczeniem reedycji ze względów finansowych. Wybór materiału przeznaczonego do druku powinien następować pod kątem widzenia jego przydatności dla prac monograficznych. Komitet Nauk Prawnych winien podjąć w zasadzie tylko dwa wydawnictwa historycznoprawne, a to *Corpus Iuris Polonici* i *Pomniki Prawa Polskiego*. To ostatnie wydawnictwo proponuje się podzielić na serie: a) *Prawo ziemskie*, b) *Księgi sądowe wiejskie*, c) *Prawo miejskie* oraz d) *Akty Księstwa Warszawskiego* i *Królestwa Polskiego*.

W dyskusji prof. J. Sawicki stwierdził, iż zasada wykluczania reedycji jest postanowiona zbyt rygorystycznie z uwagi na to, iż doskonalenie warsztatu badaw-

czego może odbywać się tylko wówczas, gdy wydawnictwa źródłowe mogą być łatwo dostępne, podczas gdy w chwili obecnej nie tylko ośrodki na prowincji, ale nawet zniszczona w czasie okupacji Warszawa odczuwają brak starszych wydawnictw. Zasada ta zamyka drogę do montowania takich wydawnictw, które by dla objęcia całości mogły wchłaniać w siebie stare, częściowe lub wyczerpane wydawnictwa. Typowym przykładem byłoby wydawnictwo *Iura Masowiae*, które z uwagi na przyjętą zasadę integralności stanowi częściową reedycję starszych wydawnictw, zwłaszcza niekrytycznego Kodeksu dyplomatycznego mazowieckiego, wydanego przez Lubomirskiego. Prof. J. Sawicki zaproponował także, aby uelastyczyć zbyt sztywne jego zdaniem nazwy serii, aby m. in. mogły tam znaleźć miejsce takie wydawnictwa jak księga sądu górniczego lub *Iura Montanorum*.

Prof. J. Adamus omówił szeroko potrzebę wszczęcia akcji wydawniczej w zakresie ksiąg sądowych ziemskich i grodzkich oraz proponował również uelastyczyć nazwy serii. Stanowisko jego w zakresie akcji wydawniczej poparł prof. A. Wolff, uzasadniając iż z reguły wydania pojedynczych ksiąg nie dają efektów dla prac monograficznych. Możliwości dokonywania prac monograficznych rosną w postępie geometrycznym w miarę poszerzenia chronologicznego i terytorialnego akcji wydawniczej.

Prof. dr Z. Kaczmarczyk omówił krytycznie politykę wydawniczą w okresie międzywojennym, wskazując na jej dorywczosć i brak koordynacji. Dyskutowane obecnie założenia wydawnicze winny stać się podstawą do szerszej akcji, która by pozwoliła badaczom na wszechstronne zorientowanie się w potrzebach pracy wydawniczej. Podany plan wstępny w postaci czterech serii jest słuszny, tym bardziej iż nie wyklucza rozszerzenia istniejących serii lub dodania nowych.

Podsumowując dyskusję prof. A. Vetulani zaznaczył, iż prace wydawnicze nie są warunkiem prac badawczych, lecz je tylko ułatwiają. Komisja winna podjąć wydawnictwa takich pomników, za którymi kryją się pewne idee i kierunki w prawie — gdyż tylko wtedy rozwiną się na ich podstawie prace monograficzne. Podstawowe trudności kryją się w tym, iż kadry wykonawców są bardzo szczupłe, a poza tym niektóre akcje wydawnicze wynikają nie z ogólnych potrzeb nauki, lecz z indywidualnych upodobań wykonawców; akcje takie nie rokuje nadziei na rozwinięcie na ich bazie prac monograficznych.

Do węzłowych akcji Komisji winna należeć praca nad kontynuacją wydawnictwa *Corpus Iuris Polonici*, przygotowywanie do druku ksiąg sądowych wiejskich, a także zgodnie z postulatami dyskusji ksiąg ziemskich i grodzkich, wreszcie prace w dziedzinie prawa miejskiego. Dla usprawnienia dyskusji w ramach Komisji należy sporządzić próbki edycji, gdyż samo omówienie założeń edytorskich okazuje się nie wystarczające.

Odpowiadając na ważniejsze uwagi dyskutantów prof. A. Vetulani zaznaczył, iż Komisja nie wyklucza zupełnie reedycji, lecz stawia na pierwszym planie inedita. Nazwy serii wytrzymały próbę dyskusji, gdyż mimo pewnych krytycznych akcentów nie podano szerszych prób ich sformułowania. Mówiono jeszcze uprzednio o serii „Prawa obce w Polsce” lecz zrezygnowano z tego projektu z uwagi na to, iż posiada on ujemny wydźwięk polityczny.

Po zakończeniu posiedzenia Komisja w ścisłym gronie uchwaliła szereg wniosków; ważniejsze z nich dotyczyły utrzymania zaproponowanych przez prof. dr A. Vetulaniego nazw serii z tym, iż istnieje możliwość otwarcia dalszych, objęcia planem wydawnictwa ksiąg sądowych ziemskich i grodzkich oraz drukowania Syntagmatów w ramach Pomników Prawa Polskiego a nie *ad usum scholarum*. Ponadto postanowiono przyjąć format wydawnictw zbliżony do formatu Archiwum Komisji Prawniczej.